

Dalı'nın İllüstrasyonlarıyla *Alice Harikalar Diyarında* Eseri

Öz

Salvador Dalí, gerçeklik ve hayalin sınırlarında gezinen bir sanatçı olarak, *Alice Harikalar Diyarında* için yaptığı illüstrasyonlarla Lewis Carroll'un dünyasını sürreal ve gizemlerle dolu bir alana dönüştürmüştür. Sürrealizmin önde gelen temsilcilerinden biri olan Dalí, Carroll'un hayal gücüyle dolu ve katmanlı anlatısını kendi sanatsal yorumuyla yeniden şekillendirmiştir. Dalí'nin bu illüstrasyonları, *Harikalar Diyarı*'nı sıradan bir masal dünyası olmaktan çıkararak bilinçaltının, belirsizliğin ve hayallerin gizemli bir yansımasına dönüştürmüştür. Onun eserleri, gerçeklik ile hayal arasında ince bir çizgi çizerken izleyiciyi bu iki dünya arasında gidip gelen bir düşünce yolculuğuna davet etmiştir.

Bu çalışmada, Dalí'nin sıra dışı illüstrasyonları, Lewis Carroll'un yenilikçi dili ve John Tenniel'in *Viktorya* dönemi çizimleriyle bir araya getirilerek karşılaştırmalı bir analiz yapılmıştır. Tenniel, *Viktorya* dönemi gerçekçiliğine bağlı kalırken Dalí'nin sanatsal vizyonu, Alice'in hikâyesine sürrealist bir perspektif getirmiştir. Dalí'nin çizimlerinde, karakterler ve mekânlar sembollerle derinleştirilmiş ve hayal gücünün sınırları zorlanmıştır. Bu makalede, Dalí'nin sürrealist dokunuşlarının Carroll'un eserinin özgün ruhuyla nasıl etkileşim kurduğu ve onu yeni bir boyuta nasıl taşıdığı incelenmiştir. Aynı zamanda, bu çalışma ile metin ve görsel arasındaki etkileşim dinamikleri, edebiyat ve sanat tarihinde önemli bir örnek üzerinden yeniden değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Salvador Dalí, Sürrealizm, İllüstrasyon, *Alice Harikalar Diyarında*, Lewis Carroll.

Mahsa TANGESTANİ¹

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Arel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Tasarımı Bölümü, mahsameslemah.art@gmail.com, ORCID: 0009-0000-4663-1092

Kübra ŞAHİN ÇEKEN²

² Doç. Dr., İstanbul Arel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Tasarımı Bölümü, kubrasahinceken@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1602-3920

Atıf Bilgisi:

Tangestani, M. & Şahin Çeken, K. (2025). Dalí'nin illüstrasyonlarıyla *Alice harikalar diyarında* eseri. *Akademi Karabük Dergisi (AKADER)*, 9 (1), 1-20.

Alice in Wonderland with Illustrations by Dalí

Abstract

Salvador Dalí, as an artist navigating the boundaries between reality and imagination, transformed Lewis Carroll's Alice's Adventures in Wonderland into a surreal and enigmatic realm through his illustrations. A prominent figure in surrealism, Dalí reinterpreted Carroll's layered and imaginative narrative through his unique artistic perspective. Dalí's illustrations transcend the conventional fairytale, reshaping Wonderland as a mysterious reflection of the subconscious, uncertainty, and dreams. His works blur the lines between reality and fantasy, inviting viewers on a contemplative journey between these two realms.

This study presents a comparative analysis of Dalí's extraordinary illustrations alongside Lewis Carroll's innovative language and John Tenniel's Victorian-era drawings. While Tenniel adhered to the realism of the Victorian period, Dalí introduced a surrealist lens to Alice's story. His depictions deepen characters and settings through symbolism, pushing the boundaries of imagination. This paper explores how Dalí's surrealist touch interacts with the original spirit of Carroll's work, elevating it to a new dimension. Additionally, it reevaluates the dynamics of text and visual interaction, using a significant example from literary and art history.

Keywords: Salvador Dalí, Surrealism, Illustration, Alice's Adventures in Wonderland, Lewis Carroll.

Mahsa TANGESTANİ¹

¹ Master's Student, İstanbul Arel University, Faculty of Fine Arts, Department of Graphic Design, mahsameslemah.art@gmail.com, ORCID: 0009-0000-4663-1092

Kübra ŞAHİN ÇEKEN²

² Assoc. Prof. Dr., İstanbul Arel University, Faculty of Fine Arts, Department of Graphic Design, kubrasahinceken@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1602-3920

Atıf Bilgisi:

Tangestani, M. & Şahin Çeken, K. (2025). Dalí'nin illüstrasyonlarıyla *Alice harikalar diyarında* eseri. *Akademi Karabük Dergisi (AKADER)*, 9 (1), 1-20.

1. Giriş

İllüstrasyonlar, okuyucuların edebî eserleri deneyimleme ve yorumlama biçimlerini şekillendirmede önemli bir rol oynamakta olup çoğu zaman metnin görsel tamamlayıcıları veya uzantıları olarak işlev görmektedir. Kitap illüstrasyonu, görsel sanatı edebiyatla birleştirerek hikâyeyi zenginleştirir ve okuyucuların karakterler, temalar ve fikirlerle bağlantı kurmasına yardımcı olur. Bu, özellikle çocuk edebiyatında, illüstrasyonların anlamayı kolaylaştırdığı ve hayal gücünü teşvik ettiği durumlarda önemli bir rol oynamaktadır (Sultanov & Ismatov, 2020, ss.3529, 3538).

İllüstrasyonların çocuklar üzerindeki etkisi derindir; hikâyeleri daha iyi anlamalarına yardımcı olmanın yanı sıra, karakterleri ve sahneleri hatırlama becerilerini geliştiren görsel hafızalarını da iyileştirir. Ayrıca, illüstrasyonlar çocukların hayal güçlerini ve yaratıcı düşünme becerilerini desteklemektedir (Infoldia, 2023).

Lewis Carroll'un anlatısı, "*Alice Harikalar Diyarında*" başlıklı eserde, ilk olarak John Tenniel'in ikonik Viktorya dönemi illüstrasyonlarıyla birlikte yayımlanmıştır. John Tenniel bu illüstrasyonlarda gerçekçilikle hayal gücünü harmanlamıştır. Viktorya illüstrasyonu, John Tenniel gibi sanatçıların eserleriyle kitap illüstrasyonlarının evriminde önemli bir rol oynamıştır. Viktorya dönemi, illüstratörlerin edebiyatın görsel anlatısını şekillendirmede kilit bir rol oynadığı bir dönemdir (Brigham Young University, 2014). Tenniel'in *Alice Harikalar Diyarında* için yaptığı illüstrasyonlar özellikle Lewis Carroll'un dünyasını detaylı ve hayal gücüyle dolu bir şekilde temsil etmesiyle tanınır. Bu illüstrasyonlar, Viktorya duyarlılığıyla derinden bağlantılı olup hikayelerin sürreal doğasını aktarırken realizmle stilize edilmiş öğeleri birleştirir. Ayrıca Tenniel gibi Viktoryalı illüstratörler, illüstrasyonları yalnızca süslemeler olmaktan çıkarıp metinle derinden bağlantılı, hikâyenin ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir.

Tenniel'in Viktorya tarzı illüstrasyonları, Carroll'un hikayesinin tuhaf karakterlerini ve fantastik ortamlarını "*Alice Harikalar Diyarı*"nın görsel kimliğini oluşturmada önemli bir rol oynamıştır. Bu resimler, Alice'in karakter ve sahnelerinin ikonik temsilcileri hâline gelerek hem kitap hem de Viktorya dönemi illüstrasyonu mirasında yerini sağlamlaştırmıştır.

Ancak 1969 yılında, Tenniel'in resimlerinin yayımlandığı bir yüzyıldan fazla bir süre sonra İspanyol sürrealist sanatçı Salvador Dalí, *Alice Harikalar Diyarında*'yı kendi benzersiz bakış açısıyla yeniden hayal etti. Dalí'nin illüstrasyonları, Tenniel'in eserinin gerçekçiliğinden saparak bunun yerine sürreal öğelerle harikalar diyarını yeniden şekillendirdi. Onun yorumları, görsel anlatıcılığın sınırlarını zorlayarak soyutlama, rüya mantığı ve sembolik bozulmalar gibi öğeleri hikayeye entegre etti ve bunlar bilinçaltı ile ilişki kuran bir anlam taşıdı. Dalí'nin illüstrasyonları, Tenniel'in sağlam temellere dayanan tasvirlerine zıt bir şekilde, okuyuculara Harikalar Diyarı'nı sadece garip ve yapılandırılmış bir dünya olarak değil, aynı zamanda değişken ve akışkan bir rüya manzarası olarak deneyimleme fırsatı sundu.

Alice Harikalar Diyarında eserinin, sürrealist özelliklerini keşfederken John Tenniel ve Salvador Dalí'nin görsel yorumları ilginç bir karşılaştırma sunar. Tenniel'in illüstrasyonları, Viktorya döneminin karakteristik özelliklerini taşıyarak, gerçekçilik ile fantezinin bir birleşimini oluştururken; Dalí'nin sürrealist yaklaşımı, eriyen saatler gibi simgesel öğelerle, Harikalar Diyarı'nı rüya gibi, adeta halüsinasyonel bir deneyime dönüştürür. Bu karşılaştırma, görsel sanatların edebiyatla birleşimini ve Tenniel'in realizminin Dalí'nin sembolik sürrealizmiyle nasıl yeniden şekillendiğini ortaya koyar.

Bu makale, Dalí'nin sanatını, Carroll'un anlatısını yeniden yorumlayışını ve Dalí'nin resimlerinde yer alan derin anlamları incelemektedir. Dalí'nin illüstrasyonlarını Tenniel'in resimleriyle karşılaştırarak, Dalí'nin sürrealizminin geleneksel görsel anlatım biçimlerini nasıl zorladığını, *Alice Harikalar Diyarında*'nın temaları ve karakterleriyle etkileşime giren yeni bir yol yarattığını araştırmaktadır. Bu karşılaştırma yoluyla, makale, Dalí'nin çalışmalarında yer alan derin anlamları ortaya çıkarmayı amaçlamakta ve onun özgün sanat anlayışının, Carroll'un edebî başyapıtının zaten karmaşık olan katmanlarını nasıl daha da zenginleştirdiğini göstermektedir.

2. Lewis Carroll: Hayatı ve Eserleri

Lewis Carroll, 1832 yılında İngiltere'nin Cheshire bölgesinde doğmuş ve hem edebiyat hem de matematik alanında önemli bir iz bırakmıştır. Oxford Üniversitesi Christ Church Koleji'nde matematik öğretim görevlisi olarak görev yapan Carroll, mantık, dil ve matematiksel oyunları eserlerinde ustaca kullanmış ve bu da onun edebî başarısını pekiştirmiştir. Carroll'un en bilinen eseri olan *Alice Harikalar Diyarında*, çocuk edebiyatının sınırlarını aşarak zaman, mekân ve mantık kavramlarını zorlayan sürreal bir deneyim sunmuş ve okuyucularını eşsiz bir hayal dünyasına sürüklemiştir (Frey, 2020).

Bu eser, yalnızca fantastik bir hikâye olmanın ötesinde, derin felsefi ve edebî anlamlar barındırmasıyla da dikkat çekmektedir. *Alice Harikalar Diyarında*, İngiliz edebiyatının dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmektedir. Carroll, bu romanındaki ana karakter Alice'i oluştururken gerçek hayatta Oxford'daki Christ Church Koleji Dekanı Henry George Liddell'in kızı Alice Liddell'den ilham almıştır. Alice Liddell'in portresi, Carroll'un yazarlığının ardındaki kişisel bağlantıları ve dönemin İngiltere'sindeki sosyal dinamikleri yansıtır (Popova, 2012).

Görsel 1: Alice Liddell, 7 yaşında, 1860. Fotoğraf: Charles L. Dodgson

Alice'in yolculuğu, çocukluk masumiyetinden kendilik bilincine geçişi simgelerken Viktorya dönemine ait sosyal ve kültürel gerilimleri vurgulamaktadır.

Alice, Beyaz Tavşan, Cheshire Kedisi ve Kraliçe gibi karakterler, kişisel dönüşüm, toplumsal normlar ve felsefi sorgulama temalarını temsil etmektedir. Hikâye, küçük bir kızın bir tavşan deliğinden geçerek fantastik bir dünyaya adım atmasını konu alır. Carroll, geleneksel masal yapısını yıkarak mantık oyunları, dilsel mizah ve sürrealist unsurlarla örülü bir anlatı ortaya koymuştur.

Beyaz Tavşan, zamanı ve toplumsal yükümlülükleri simgeleyerek Viktorya döneminin düzen ve hiyerarşi saplantılarını yansıtır. Cheshire Kedisi'nin gülümsemesi ve geçici varlığı, temsillerin geçiciliği üzerine yaptığı analizlerle paralellik göstermektedir. Kraliçe ise toplumsal güç dinamiklerine yönelik bir eleştiriyi somutlaştırır (Eyigör Pelikoğlu & Karaca, 2019, ss.665, 669).

Carroll'un anlatım tarzı, karmaşık kelime oyunları, matematiksel bulmacalar ve toplumsal normlara eleştirel bir yaklaşımıyla öne çıkmıştır. Matematik ve mantık konusundaki akademik geçmişi, fantastik hikâyelerindeki yapısal özelliklere de yansımıştır. *Alice Harikalar Diyarında*, çocukların hayal gücüne hitap ederken yetişkin okuyuculara felsefi bir derinlik sunarak edebiyat dünyasında kendine sağlam bir yer edinmiştir. (Carroll, 2017).

Carroll'un etkisi, edebiyatın ötesine taşmış ve eserleri, sayısız filme, tiyatro oyununa ve sanatsal yoruma ilham vermiştir. Bu eserler, zamansız çekicilikleriyle okuyucular ve akademisyenler arasında kimlik, mantık ve hayal gücünün sınırları üzerine tartışmalar başlatmaya devam etmektedir.

3. Salvador Dalí ve Sürrealizm

Salvador Dalí (1904-1989), İspanyol asıllı bir sanatçı olarak modern sanatın en tanınmış figürlerinden biri kabul edilmektedir. 11 Mayıs 1904'te İspanya'nın Figueres şehrinde doğan Dalí, küçük yaşlardan itibaren sanata olan ilgisini ve olağanüstü yeteneğini sergilemiştir. Eğitimini Madrid'deki Kraliyet Güzel Sanatlar Akademisi'nde tamamlayan sanatçı, empresyonizm ve kübizm gibi akımlardan etkilenmiş, ancak 1920'lerde Paris'e giderek Pablo Picasso, René Magritte ve Joan Miró ile tanışmış ve sürrealizm hareketine katılmıştır. Bu süreç, sanatçının sanatsal yöneliminde önemli bir değişim yaratmış ve Dalí'nin sanatı, rüya benzeri imgeler ve bilinçaltının yansıması olarak şekillenmiştir. 1930'ların başında, İspanya'daki faşist lider Franco'nun yükselişi nedeniyle sürrealist hareketle olan ilişkisi zedelenmiş olsa da Dalí sanattan ve yaratıcılığından asla vazgeçmemiştir (Editors, 2022).

Dalı'nın kişiliği ve sanatı, sürrealizm akımına yaptığı katkılar ve sanatı bir ifade biçimi olarak kullanmasıyla öne çıkar. Erimiş saatler, distorsiyonlu figürler ve fantastik peyzajlar gibi unsurlar, eserlerinde hem psikanalitik hem de felsefi boyutlar taşır. Sürrealizm, 1924'te André Breton'un yayımladığı Sürrealist Manifesto ile başlamış, Freud'un psikanaliz teorilerinden ilham alarak bilinçaltını ve rüya dünyasını keşfetmeyi hedeflemiştir. Breton, sürrealizmi "...sözlü, yazılı ya da başka yöntemle ifade edilmek istenen saf psişik bir otomatizm, zihnin gerçek işleyişidir. Aklın uyguladığı herhangi bir kontrol olmadan ve herhangi bir estetik ve ahlaki meşguliyetin ötesinde, düşünceyle dikte edilendir..." (Gay, 2017, s.174). Bu yaklaşım, Dalí'nin sanatsal pratiğine yön veren önemli bir temel oluşturmuştur (Aydın, 2021, ss.4-5).

Görsel 2: Salvador Dalí, via Affiches Francaises. The Collector.

Salvador Dalí'nin “paranoik-kritik yöntem” olarak adlandırdığı teknik, irrasyonel imgelerin ve bilinçaltı düşüncelerin sistematik bir şekilde manipüle edilerek bilinçli bir sanat eserine dönüştürülmesini amaçlar. Bu yöntem, Freud'un rüya analizi ve bilinçaltı teorilerinden derinden etkilenmiştir. Dalí, bu tekniği tanımlarken paranoya durumunun bireyin gerçekliği çarpıtarak bir illüzyon yaratma kapasitesini vurgulamaktadır. Ancak, Dalí'nin bakış açısında bu irrasyonel durum yalnızca pasif bir algı değil aynı zamanda bir yaratıcı süreçtir.

Dalı'nın eserlerinde bu yaklaşım çarpıcı bir şekilde kendini gösterir. Sanatçı, irrasyonel imgeleri birbirine bağlayarak bir hikâye ya da görsel bir metafor oluşturur. Örneğin, *Belleğin Azmi* (1931) adlı eserindeki eriyen saatler, zamanın mutlak bir kavram olmadığını vurgular ve bilinçaltının zamana olan esnek yaklaşımını temsil eder. Dalí'nin paranoik-kritik yöntemi sayesinde eserleri, izleyiciyi hem bilinçaltının hem de mantığın sınırlarını sorgulayan bir yolculuğa davet eder.

Dalı'nın sanatsal yöntemi, sürrealist hareketin sadece estetik bir deneyime dönüştürülmesinin ötesine geçerek aynı zamanda bu akımın felsefi temellerini de derinleştirir. Bu teknik, izleyiciye rüya ve gerçeklik arasındaki sınırların nasıl bulanıklaştığını gösterirken bireysel algıların ötesine geçme fırsatı sunar. Dalí'nin figürlerindeki distorsiyonlar, doğa ile insan figürlerinin sınırlarını aşarken bilinçaltının bilinçli dünya ile çatışmasına dair bir temsil sunar.

Dalı'nın sanatı, sadece görsel estetiğiyle değil aynı zamanda izleyiciyi içsel bir keşfe davet eden soyut anlatımıyla da dikkat çeker. Bu yöntem, Dalí'nin sanatsal vizyonunu şekillendirmenin yanı sıra sürrealist hareketin ve modern sanatın önemli bir dönüm noktası olmuştur. Sanatçı, sıradan nesneleri olağanüstü bir şekilde bir araya getirerek mekân, zaman ve gerçeklik kavramlarını sorgulamış, izleyiciyi rahatsız edici fakat büyüleyici bir estetikle karşı karşıya bırakmıştır (Betancourt, 2005).

Dalı, sadece resimle sınırlı kalmamış sürrealist tavrını film, heykel ve ticari projelere de taşımıştır. Ayrıca moda, tiyatro ve kitap illüstrasyonu gibi alanlara yönelerek sürrealizmi kültürel bir güç olarak yaymayı amaçlamıştır. Dalí'nin etkisi, sanatın ötesine geçerek 20. yüzyılın en tanınabilir kültürel figürlerinden biri haline

gelmesini sağlamıştır. Onun *Alice Harikalar Diyarında* (1969) için yaptığı illüstrasyonlar, sürrealizmin farklı medya biçimlerine nasıl taşındığının mükemmel bir örneğidir. Carroll'un eserini illüstre ederek Dalí, klasik hikâyeyi kendi sürrealist tarzı ile şekillendirmiş ve okurun gerçeklik algısını sorgulayan bir yaklaşım sergilemiştir.

3.1. Salvador Dalí'nin Harikalar Diyarı

Dalí, "*Alice Harikalar Diyarında*" eserini sürrealist bir yaklaşımla yorumlamıştır. Bu çalışmalarda sürrealizmin tanınan anlatıları ve karakterleri, hayal gücüyle dolu bir şekilde yeniden şekillendirebileceğinin mükemmel bir örneğidir. Dalí'nin illüstrasyonları ve heykelleri, Harikalar Diyarı'nın kimlik, dönüşüm ve gerçeklik sorgulama gibi temalarını keşfettiği eşsiz bir bakış açısı sunmaktadır. Paranoik-kritik yöntemini Carroll'un fantastik dünyasıyla birleştirerek Dalí sadece *Alice Harikalar Diyarında*'yı yeniden yorumlamakla kalmaz, aynı zamanda sürrealizmin klasik metinlere taze bakış açıları sunma gücünü de gözler önüne serer.

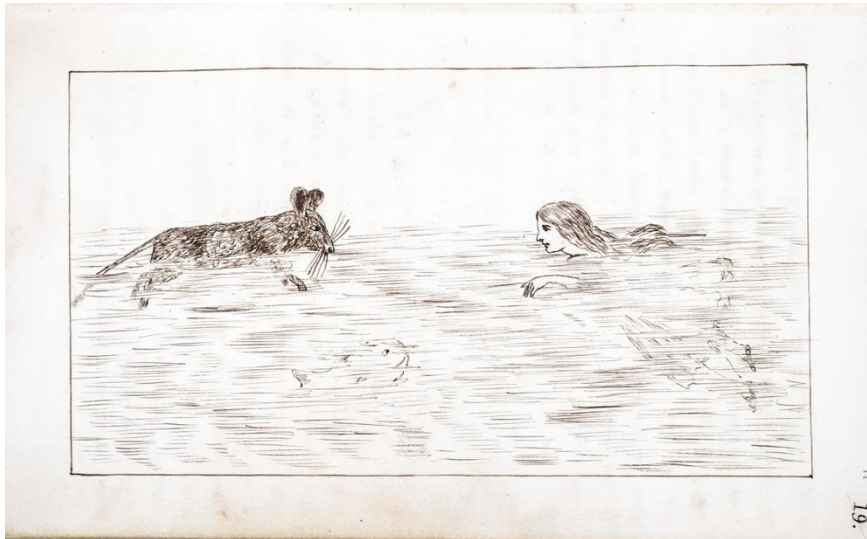
Görsel 3: *Alice Harikalar Diyarında* kitabı için Salvador Dalí tarafından yapılan 12 özgün çizimden oluşan set.

Alice Harikalar Diyarında eseri, Lewis Carroll'ın rüya gibi anlatısını yorumlamak için yapılan çalışmalar alımlayıcıları etkilemiştir. Salvador Dalí'nin

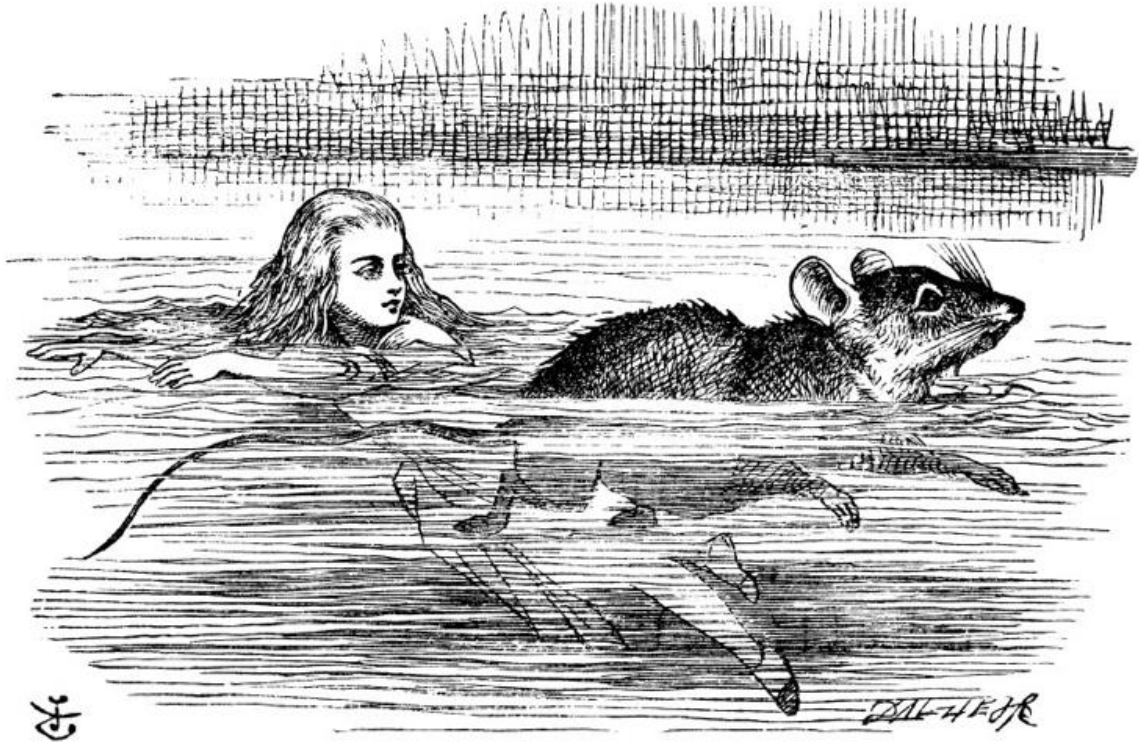
illüstrasyonları, hikâyeyi ilk kez sürrealist bir bakış açısıyla yeniden şekillendirerek Alice'in yolculuğunu bilinçaltının derinliklerine doğru bir keşfe dönüştürmüştür.

Dalı, 1969'da Random House tarafından *Alice Harikalar Diyarında* kitabını illüstre etmek üzere görevlendirilmiştir. Bu illüstrasyonlar, 2.500 numaralanmış kopyadan oluşan özel bir baskıda, 12 heliogravür ve dört renkli bir gravürle yer almıştır. 2015 yılında Princeton University Press, *Alice Harikalar Diyarında*'nın 150. yıldönümünü anmak için Dalı'nın illüstrasyonlarını içeren uygun fiyatlı yeni bir baskı yayımlamıştır. Bu sayede Dalı'nın illüstrasyonları, Carroll ve Tenniel'in eserleriyle karşılaştırılabilir hale gelmiştir. Ayrıca, *Alice's Adventures Under Ground*'un dijital versiyonu da British Library'nin web sitesinde erişilebilir durumdadır.

Carroll'un otuz yedi orijinal çizimi, yazarın niyetlerini anlamak bakımından büyük bir öneme sahiptir. Zira Tenniel'in kırk iki illüstrasyonunun çoğu bu çizimlere dayanmaktadır. Örneğin Tenniel'in illüstrasyonu, Carroll'un Alice'in ağlarken döktüğü gözyaşlarıyla oluşan havuzda fareyle birlikte yüzdüğü sahneyi çizdiği illüstrasyona oldukça benzemektedir. Dalı'nın on iki Gouache'ı ise Tenniel ve Carroll'unkilerden farklı olarak Alice'in rüya gibi yolculuğunu mükemmel bir biçimde yansıtan sürreal bir yorum sunmaktadır. Alice kitapları, sürrealizmin öncülleri olarak kabul edilmekte olup, sürrealist sanatçılar üzerinde önemli bir etki bırakmış; Carroll ise bu bağlamda bir sürrealist figür olarak kabul edilmektedir. Tenniel'in gerçekçi fakat zaman zaman fantastik olan illüstrasyonları, Carroll'un metnine sadık kalarak onu görselleştirmektedir. Ancak Dalı, imgelemeyi sürrealist bir bakış açısıyla yeniden yorumlayarak canlı ve rüya gibi sahneler yaratmaktadır. Dalı'nın illüstrasyonları, halüsinasyonel ve sıklıkla rahatsız edici nitelikleriyle daha çok yetişkinlere hitap ederken Tenniel'in görselleri, çocuklara hitap eden daha erişilebilir bir tarz sergilemektedir. Dalı'nın çalışması Tenniel'in aksine, Carroll'un metnini açıklamayı amaçlamaz; bunun yerine metnin provokatif ve rahatsız edici bir temsilini sunmaktadır (Lima, 2019, s.260).

Görsel 4: Alice's Adventures Under Ground (1864), Lewis Carroll.

Görsel 5: Alice Swimming with Mouse, John Tenniel.

3.2. Salvador Dalí'nin *Alice Harikalar Diyarında* Eserine İllüstratif Yaklaşımı

Salvador Dalí'nin *Alice Harikalar Diyarında* için yaptığı illüstrasyonlar, Lewis Carroll'un klasik hikâyesinin radikal bir yeniden hayal edilmesidir ve Alice'i masumiyetin sembolü olmaktan çok daha karmaşık ve sürrealist bir karaktere dönüştürür. Dalí'nin yaklaşımı, özellikle 1969'daki gyaşları ve 1977 tarihli heykeliyle geleneksel Alice tasvirlerinden saparak kimlik, metamorfos ve zamanın geçişı gibi sürrealist motiflerle dolu yeni bir yorum sunar. Dalí'nin Alice'i genellikle uzun elbiseler içinde, başının üzerinde ip atlamasıyla tasvir edilir; bu dinamik silüet, hareketi ve istikrarsızlığı vurgular. Çoğunlukla siyah renkteki bu silüet, Alice'in daha önce pasif ve masum bir çocuk olarak temsil edilmesinin aksine, özgürlük ve dönüşümünü simgeler. Dalí'nin illüstrasyonlarının ön sayfasının ön planında, yaklaşık olarak sayfanın dörtte biri kadar bir alanda, uzun saçları ve yanında taşıdığı bastonu ile Salvador Dalí'ye benzer bir figür yer alır. Bu figür, bir yandan Alice'in daha büyük bir görüntüsünü geriye doğru izlerken diğer yandan Alice'in genç bir kız ya da kadın olarak ip atladiğı sahneyi gözler önüne serer. Bu Alice, büyüme ve masumiyetin ötesine geçişı simgelerken Dalí'nin işlerinde sıkça karşılaşılan bir motif olan gölgesini de yansıtır (Lima, 2019, s.262).

Dalı'nın 1984 tarihli *Alice Harikalar Diyarında* heykeli, bu temaların daha da derinleştirdiği bir başka çalışmadır. Bu heykelde Alice, saçlarından ve ellerinden güllerin büyüdüğü genç bir kadın olarak tasvir edilmiştir. Güller hem güzellik hem de sonsuz gençliği simgelerken Alice'in elindeki baston gerçeklikle bağ kurmayı ve onu dengelemeyi simgeler. Alice'in gençlik özellikleri, sürrealist bir şekilde değişmiş ve hem masumiyeti hem de bir dönüşümü yansıtmaktadır (Yılmaz, 2006, s.143).

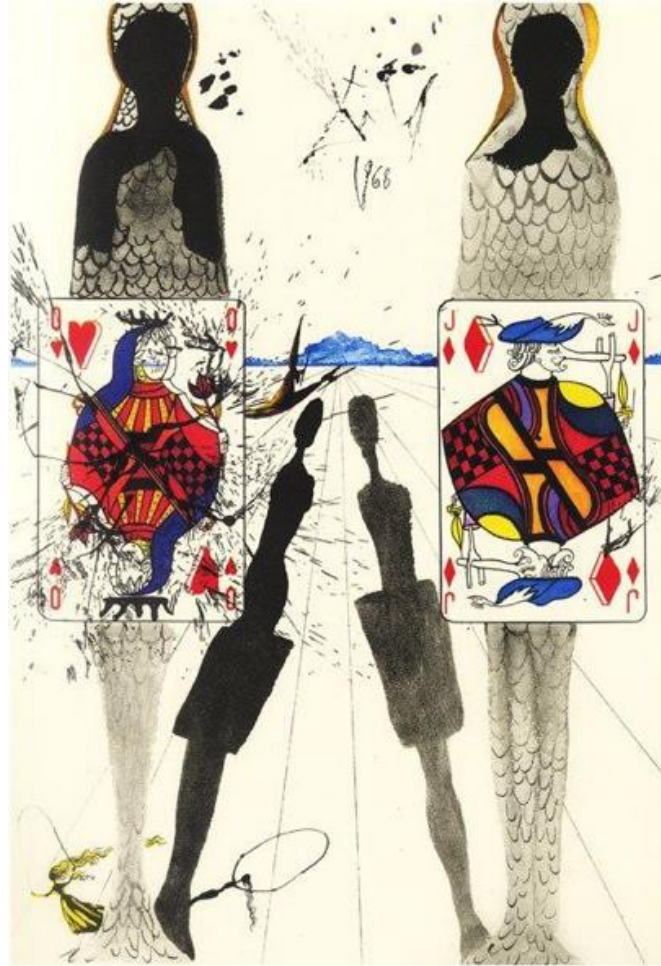

Görsel 6: Dalí, S. (2021), *Alice Harikalar Diyarında* [Kuruboya].

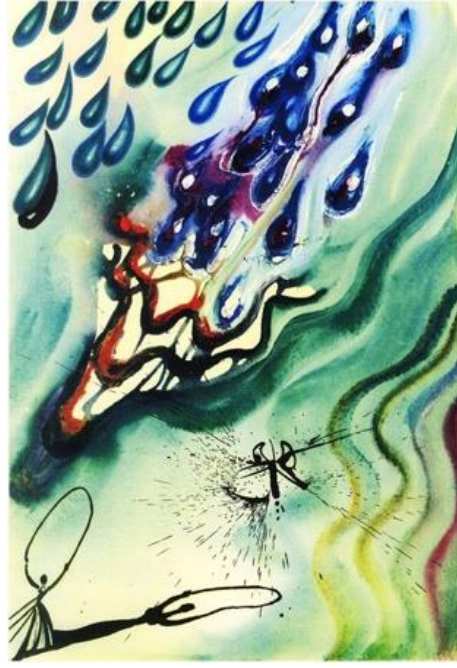

Görsel 7: Dalí, S. (1977). *Alice Harikalar Diyarında* [Bronz]. Artsy.

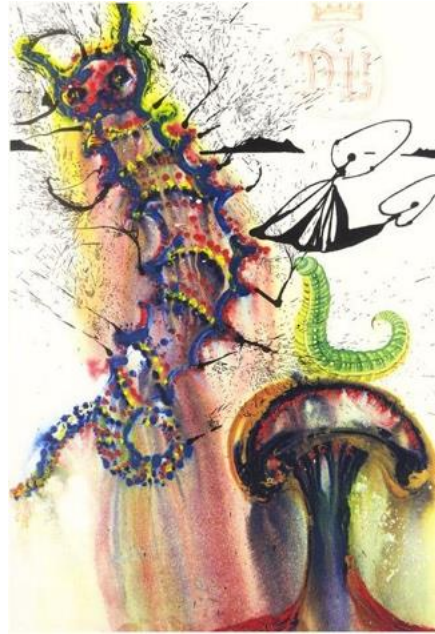
Dalı'nın Alice'i simgeleyen temsili, neredeyse aynı pozda tasvir edilen Alice figürü, *Alice Harikalar Diyarında* adlı eserine ait tüm illüstrasyonları bir arada tutmaktadır. Kitap boyunca genellikle başında ip atlayan, uzun elbiseli bir kadın-kız figürünü siyah bir silüet olarak betimler. Ancak Alice'in figürünü çoğunlukla siyah renkle çizmesinin dışında iki önemli istisna vardır. Birincisi, ön sözde (Görsel 6) kullanılan kahverengi diğeri ise sekizinci bölüm olan "Kraliçenin Kroket Sahası" (Görsel 8) illüstrasyonunda, Alice'in sarı saçlı ve altın bir etek giymiş olarak tasvir edilmesidir. Bu illüstrasyon, Alice'in altın etekli sarışın bir figür olarak tasvir edilen tek görüntüsüdür. On üç illüstrasyonun dokuzunda Alice'in saçları rüzgarla savrulmuş şekilde uzun bir biçimde resmedilmiştir. Ancak geri kalan üç illüstrasyonda (İkinci, Dördüncü ve Beşinci bölümler) başı (Görsel 9, 10, 11) bir iğne başı kadar küçük şekilde çizilmiş olup saç hiç temsil edilmemiştir. Alice'in gölgesi her zaman mevcuttur; bazen onu takip eder bazen ise onu geride bırakır ve bir kez (Dokuzuncu Bölüm) çerçevenin dışına çıkar. Bazen hızla ilerlerken diğer zamanlarda ise sanki sahneden kaçıyor gibi bir izlenim bırakır. Bu sıçrayarak ip atlayan kızın silüetindeki farklılıklar, Alice'in kararsız anatomik yapısının bir yansıması olabilir. Bu durum, Carroll'un anlatısındaki Alice'in kimlik bunalımına dair derin bir göstergeyi yansıtmaktadır.

Görsel 8: Carroll, L. (2021). Salvador Dalí. *Alice Harikalar Diyarında*. 8. bölüm. Kraliçenin Kroket Sahası.

Görsel 9: Carroll, L. (2021). Salvador Dalí. *Alice Harikalar Diyarında*, 2. bölüm. Gözyaşı Göleti.

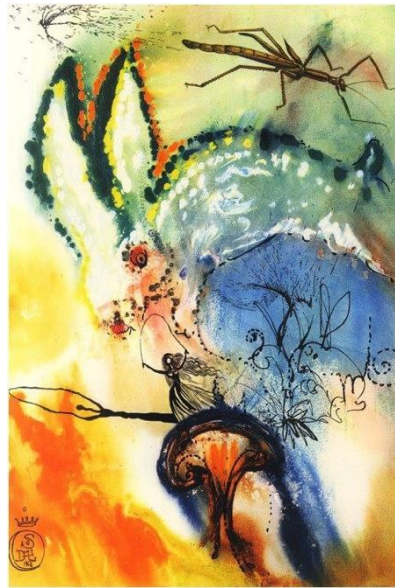
Görsel 10: Carroll, L. (2021). Salvador Dalí. *Alice Harikalar Diyarında*, 5. bölüm. Tırtılın Öğüdü.

Dalí ile Tenniel'in illüstrasyonları arasındaki en çarpıcı farklardan biri hayvanları tasvir etme biçimleridir. Tenniel'in çoğu hayvanı tıpkı Carroll'un kendi çizimlerinde olduğu gibi antropomorfik özellikler taşıırken Dalí, hayvanlara insana benzer nitelikler atfetmekten kaçınmış ve hatta insana özgü yüz ifadelerinden bile uzak durmuştur. Örneğin, Tenniel'in I. Bölüm "Tavşan Deliğinden Aşağı" için yaptığı ilk illüstrasyonda Beyaz Tavşan arka ayakları üzerinde durmakta, yelek giymekte ve cebinden saatiyle ilgilenmektedir (Görsel 11). Buna karşın, Dalí'nin aynı sahneyi yorumlayışında insana benzemeyen iki tavşan yer alır: devasa beyaz bir tavşan ve

Alice'in silüetinden biraz daha büyük olan siyah bir tavşanın küçük bir silüeti. Alice, illüstrasyonun alt kısmına yerleştirilmiş büyük bir mantarın üzerinde ve üst kısmında ise dikkatle çizilmiş dev bir böcek ile yer almaktadır (Görsel 12). Tenniel'in Alice Harikalar Diyarındaki hayvanları, doğa tarihi illüstrasyonlarından ve Viktorya dönemi siyasi karikatürlerinde görülen antropomorfizm özelliklerinden öğeler barındırırken Dalí'nin ikonik Alice tasviri ise onu yalnız bir figür olarak sunmaktadır; Alice, hayvanlarla sıklıkla bir arada tasvir edilse de onlarla etkileşime girmez ya da onlardan uzak durur (Lima, 2019, s.263).

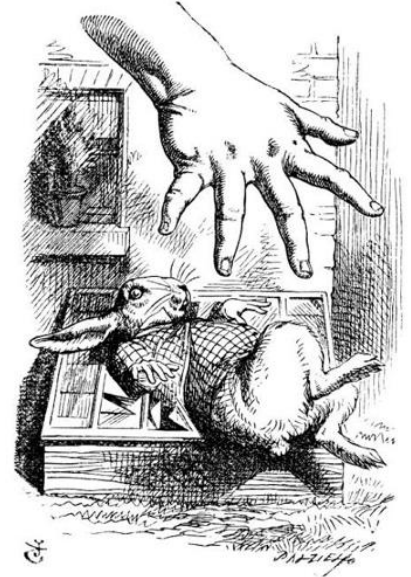
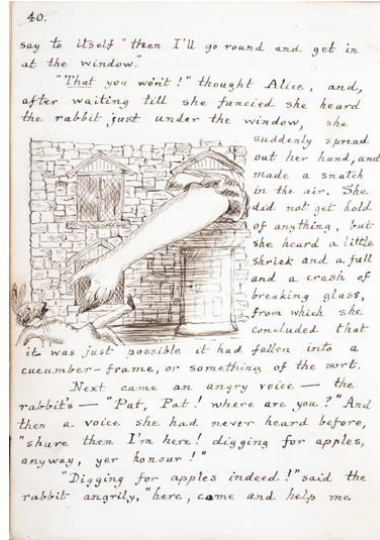
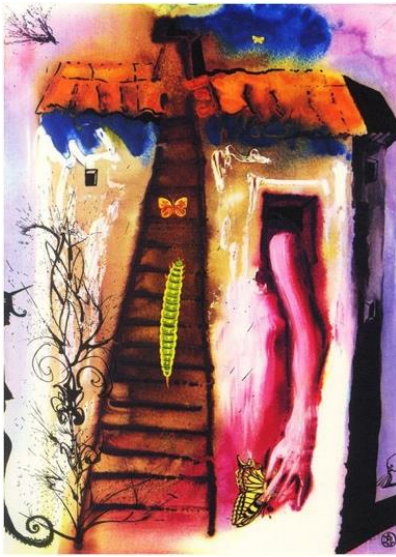
Görsel 11: Tenniel, J. (1865). Tavşan Deliğine Doğru, *Alice Harikalar Diyarında*.

Görsel 12: Carroll, L. (2021). Salvador Dalí. *Alice Harikalar Diyarında*, 1. bölüm. Tavşan Deliğinden Aşağı.

Dalı'nın Alice'i bir hayvanla etkileşim içinde gösterildiği tek örnek, 4. Bölüm: Tavşan, ulak diye ufak kulak gönderiyor adlı bölümde yer almaktadır. Bu sahnede, Dalı, Carroll'un metni ve Tenniel'in illüstrasyonundan farklı bir yaklaşım benimser. Beyaz Tavşan'ın "şirin küçük evi" dışında, Alice'in küçük bir siyah silüet olarak gösterildiği bu sahnede dikkat, pencerenin dışına uzanan uzun koluna ve bir kelebek yakalamaya odaklanır. Bu durum, Carroll'un metni ve Tenniel'in çizimlerinde tasvir edilen Alice'in Beyaz Tavşan'ı yakalamaya çalıştığı sahneden oldukça farklıdır.

Dalı'nın bu çalışmasında, Tenniel yerine Carroll'un illüstrasyonlarından ilham aldığı görülür. Tenniel, Alice'in devasa bir çocuk haline geldiği bu sahnede, elinin büyüklüğünü vurgularken Dalı ve Carroll, Alice'in kolunun uzunluğunu öne çıkarır ve Tenniel'in yayılmış parmaklarıyla oluşturduğu saldırgan izlenimi yansıtmaz. Ayrıca Dalı'nın bu illüstrasyonu, Carroll'un Alice'in bedenindeki boyut değişimlerini hem görsel hem de metinsel olarak tasvir ettiği sahnelerin Dalı tarafından doğrudan ele alındığı tek örnektir. Bu, Alice'in sürekli büyüyüp küçülerek geçirdiği fiziksel dönüşümleri vurgular ve Dalı'nın sürrealist tarzıyla uyumlu bir şekilde bu dönüşümleri görselleştirir (Lima, 2019, s.264).

Görsel 13: Carroll, L. (2021). Salvador Dalı. *Alice Harikalar Diyarında*, 4. bölüm. Tavşan, Ulak Diye Ufak Kulak Gönderiyor.

Görsel 14: Yeraltındaki Maceralar (1864), Lewis Carroll.

Görsel 15: Alice Tavşanı Yakalamaya Çalışıyor, John Tenniel.

Sürrealizmin temel öğelerinden biri olan zıtlıklar konusu, Dalı'nın eserlerinde sıklıkla yer alır. Eserlerinde zıtlıkların bir arada var olması, yaşam ve ölüm, masumiyet ve olgunluk, gerçeklik ve hayal gücü arasındaki gerilimi gözler önüne serer. André Breton, Dalı'nın işlerine dair yaptığı açıklamalarda bu zıtlıkların sıkça bir arada bulunduğunu belirtir ve Dalı'nın eserlerinde hayat ile ölüm, gerçek ile hayal, geçmiş ile gelecek arasındaki çelişkilerin kaybolduğunu ifade eder. Dalı'nın Alice Harikalar Diyarında illüstrasyonları kimlik, zaman ve dönüşüm üzerine yaptığı bu sürrealist keşifleri, Carroll'un klasik hikayesine taze bir bakış açısı getirir.

3.3. Dalı'nın Çay Partisi ve Kelebeklerle Erime Saati

Salvador Dalı'nın *Alice Harikalar Diyarında* eserine ait "Delice Bir Çay Partisi" illüstrasyonu yalnızca çay masası sahnesini değil aynı zamanda Dalı'nın kendine özgü sembollerini içeren detaylarıyla da dikkat çeker. Illüstrasyonda, çay masasını

eriyen bir saate dönüştüren Dalí, zamanın akışkan doğasını ve gerçeklik algısındaki değişimi vurgular. Dalí'nin eriyen saati, 1931 tarihli *Belleğin Azmi* tablosunda tanıtılan ve sürrealizminin en ikonik sembollerinden biridir. Bu saat, zamanın öznel ve akışkan doğasını simgelerken insan algısının gerçeklikten sapmalarını da yansıtır. Dalí, zamanın katı ve doğrusal bir kavramdan ziyade değişken ve esnek bir deneyim olduğunu anlatırken gözlemlerimizin dışındaki unsurlar tarafından şekillendirilebileceğini vurgular. Bu yaklaşım, zamanın mutlak olmadığına ve insanların bilinçli deneyimleriyle şekillendiğine dair Dalí'nin sürrealist görüşlerini pekiştirir (Şen, 2022, s.45).

Görsel 16: Dalí, S. (1931). Belleğin Azmi.

İllüstrasyonda yer alan beş kelebek de Dalí'nin sürrealist estetiğinin önemli bir parçasını oluşturur. Kelebekler, Carroll'un metninde bulunmayan bir unsur olarak Dalí'nin doğaya ve dönüşüm metaforuna olan ilgisini yansıtır. Kelebekler, *Alice'in Harikalar Diyarı*'ndaki yolculuğu boyunca yaşadığı dönüşüm ve büyüme süreçlerinin sembolik bir ifadesi olarak görülebilir. Bu kelebekler, çay masasının çevresinde hareket ederek sahneye hafiflik ve dinamizm kazandırır. Aynı zamanda Dalí'nin doğaya olan takıntısını ve Carroll'un dünyasına getirdiği sürrealist yorumu güçlendirir.

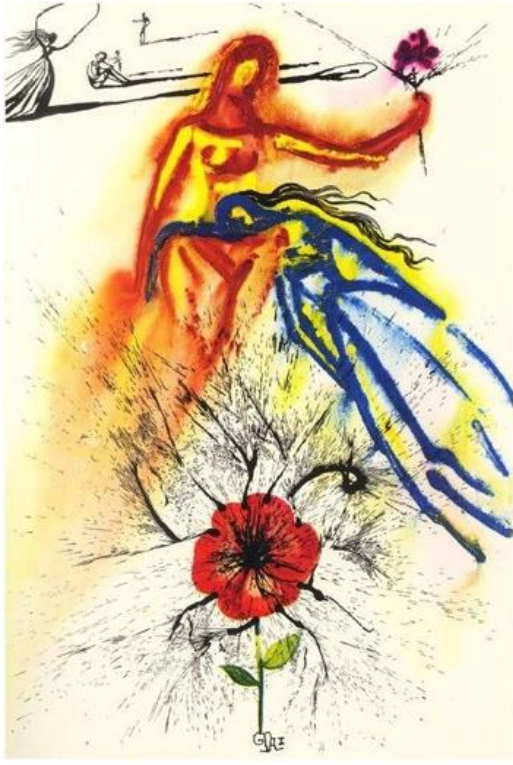

Görsel 17: Carroll, L. (2021). Salvador Dalí. *Alice Harikalar Diyarında*, 7. bölüm. Delice Bir Çay Partisi.

Erime saati ve kelebekler bir arada ele alındığında, Dalí'nin illüstrasyonunun Harikalar Diyarı'nın absürtlüğünü ve mantık dışı doğasını yansıttığı görülür. Zamanın eriyip akışkan hale gelmesi, Alice'in gerçeklik algısındaki değişimi ve Harikalar Diyarı'nın kaotik yapısını temsil ederken kelebekler bu dönüşümün umut dolu ve estetik bir karşılığı olarak sunulur. Bu semboller, Dalí'nin yalnızca hikâyeyi görselleştirmekle kalmadığını, aynı zamanda Carroll'un metnindeki felsefi derinliklere kendi sanatsal yorumlarını eklediğini göstermektedir.

Salvador Dalí'nin *Alice Harikalar Diyarında* serisinin son illüstrasyonu, Alice'in Tanıklığı, diğer bölümlerden ayrılan belirgin bir özelliğe sahiptir. Bu illüstrasyon, Alice'in artık korkutucu bir Harikalar Diyarı'nda ya da bilinçaltını simgeleyen bir manzarada olmadığını aksine gerçek dünyaya dönerek başını kız kardeşinin kollarına huzurlu bir şekilde yasladığını tasvir eder. Dalí'nin bu sakin yorumu, John Tenniel'in aynı bölümdeki son illüstrasyonunda sergilediği kaotik sahneyle tezat oluşturur. Tenniel, Alice'i kart destelerini savuştururken ve "korkuyla öfkenin karışımı bir çılgılık atarken" resmetmiştir. Dalí'nin bu son illüstrasyonu, denge ve huzuru ön plana çıkarırken Tenniel kaosu ve mücadeleyi vurgulamıştır. İki sanatçının eserin sonuna

dair farklı yaklaşımları onların metne verdikleri özgün tepkilerle şekillenmiştir ve bu durum, okuyucuların metni ve görselleri algılayışına ışık tutar (Lima, 2019, s.265).

Görsel 18: Carroll, L. (2021). Salvador Dalí. *Alice Harikalar Diyarında*, 12. bölüm. Alice'in Tanıklığı.

Görsel 19: Tenniel, J. (1865). Alice, Siz sadece bir iskambil destesisiniz, *Alice Harikalar Diyarı*

Lewis Carroll, John Tenniel ve Salvador Dalí'nin düşsel anlatının görsel boyutunu nasıl geliştirdiğini karşılaştırmak, kelime ve imgelerle güçlü anlamların nasıl yaratıldığını keşfetmek için önemli bir fırsat sunar.

Sonuç

Bu makale, Lewis Carroll'un *Alice Harikalar Diyarında* adlı eserinin Salvador Dalí'nin sürrealist perspektifiyle nasıl yeniden şekillendiğini incelemiştir. Carroll'un fantastik ve mantık dışı dünyası, Dalí'nin bilinçaltı, zamanın akışı ve gerçekliğin doğası üzerine yaptığı sorgulamalarla birleşerek, eserin görsel anlatımını derinleştirmiştir. Dalí'nin ikonik "Eriyen Saat" motifi, Harikalar Diyarı'nın kaotik yapısını ve zaman algısının tuhaf, gerçekdışı doğasını vurgulamış; aynı zamanda hikâyenin bambaşka bir boyutunu izleyicinin gözlerine sunmuştur.

Makale, Carroll'un *Alice Harikalar Diyarında* eserinin edebî derinliğini Dalí'nin sürrealist sanatsal vizyonu ile harmanlayarak her iki sanatçının aynı hikâyeyi farklı bakış açılarıyla nasıl yeniden şekillendirdiğini gözler önüne sermektedir. Tenniel ve Dalí, aynı anlatıyı görselleştirirken bir tarafta dikkatlice kurgulanan ayrıntılarla metne sadık kalırken diğer tarafta bilinçaltının ve sürrealizmin etkisiyle fantastik bir dünyaya yol almışlardır. Dalí'nin Eriyen Saatleri, Alice'in dünyasındaki zaman

algısının kırılğan doğasını simgelerken Tenniel'in çizimleri, hikâyenin mantıklı yapısını ve karakterlerin özdeşleşmesini ön plana çıkarmıştır.

Dalı'nın illüstrasyonları, yalnızca birer görsel anlatım değil aynı zamanda birer keşif alanı sunarak izleyiciyi Carroll'un yazın dünyasında derinlemesine bir yolculuğa davet etmektedir. İki sanatçının farklı teknik ve anlatım yöntemleri edebiyat, sanat ve psikanaliz arasındaki köprüyü güçlendirerek *Alice Harikalar Diyarında*'nın evrensel temasını daha da derinleştirmiştir. Bu çalışma, Carroll'un fantastik evreniyle Dalı'nın sürrealist vizyonu arasındaki etkileşimi ortaya koyarak izleyiciyi hem sanatsal hem de entelektüel bir yolculuğa çıkarmaktadır.

Kaynakça

Aydin, B. (2021). Salvador Dalı'nın kanayan gülleri. *Sanat Dergisi*, 37, 1-24. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/349816668_SALVADOR_DALI_NIN_KANAYAN_GULLERI

Betancourt, M. (2005). Paranoik-kritik eleştiri, Salvador Dalı, Archibald ve çift görselleri yorumlamada süperpozisyon. *Consciousness, Literature and the Arts*, 6 (3). <http://www.dmd27.org/betancourt.html>

Biography.com Editors. (2022, September 12). Salvador Dalı. Biography. Erişim tarihi: 13 Ocak 2025, <https://www.biography.com/artists/salvador-dali>

Brigham Young University. (2014). Victorian illustrators from sketch to print. Erişim tarihi: 13 Ocak 2025, <https://exhibits.lib.byu.edu/victorianillustrators/5.html>

Carroll, L. (2017). *Alice harikalar diyarında* (S. Ezber, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Orijinal eser 1865 yılında yayımlanmıştır.)

Carroll, L. (2021). *Alice harikalar diyarında* (Resimler: S. Dalı). Bilgi Yayınevi.

Eyigör Pelikoğlu, F. & Karaca, H. (2019). Fantazmagorik bir mekân: 'Alice' imgesi ve harikalar diyarında dönüşüm. *İdil-Sanat ve Dil Dergisi*, 56, 663-680. <https://doi.org/10.7816/idil-08-57-12>

Frey, A. (2020, 23 Ocak). Lewis Carroll biyografisi. ThoughtCo. Erişim tarihi: 13 Ocak 2025, <https://www.thoughtco.com/lewis-carroll-biography-4154153>

Gay, P. (2017). *Modernizm/sapkınlığın cazibesi* (S. Erduman, Çev.). Everest Yayınları. (Orijinal eser 2007 yılında yayımlanmıştır.)

Lima, M. A. (2019). *Everything is a story: Creative interactions in Anglo-American studies*. APEAA Publisher.

Popova, M. (2012, 4 Temmuz). Alice'in hikayesi. The Marginalian. <https://www.themarginalian.org/2012/07/04/story-of-alice/>

Sobirov, S. T., Sultanov, X. E. & Ismatov, U. S. (2020). Çocukların masalları ve kitaplarda yer alan sanat eserlerini anlaması üzerinde illüstrasyonun ve illüstratörün etkisi. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24 (5), 3529-3538. <https://www.researchgate.net/publication/346075793>

Hirbod Bavar. (t.y.). Belleğin azmi: Salvador Dalı'nın bir tablosunun psikolojik yorumu. Hirbod Bavar Blog. Erişim tarihi: 23 Mayıs 2025, <https://hirbodbavar.com/blog/the-persistence-of-memory/>

Yılmaz, M. (2006). *Modernizmden postmodernizme sanat* (1. bs.). Ütopya Yayınevi.

Görsel Kaynakça

Görsel 1: Popova, M. (2012, 4 Temmuz). Alice'in hikayesi. The Marginalian. Erişim tarihi: 12 Ocak 2025, <https://www.themarginalian.org/2012/07/04/story-of-alice/>

Görsel 2: Milačić, M. (2023, 14 Ekim). Salvador Dalí, via Affiches Francaises. The Collector. Erişim tarihi: 12 Ocak 2025, <https://www.thecollector.com/what-makes-salvador-Dali-so-famous/>

Görsel 3: Dalí, S. (t.y.). *Alice harikalar diyarında*: 12 Fotolitografi Seti [El ile imzalanmış görsel seti]. 1stDibs. Erişim tarihi: 12 Ocak 2025, https://www.1stdibs.com/art/more-art/salvador-Dali-alice-wonderland-full-12-photolithograph-set-hand-signed-salvador-Dali/id-a_13102392/

Görsel 4: Carroll, L. (1864). Alice's Adventures Under Ground için İllüstrasyonlar. The Public Domain Review. Erişim tarihi: 12 Ocak 2025, <https://publicdomainreview.org/collection/carroll-illustrations-for-alice-underground/>

Görsel 5: Tenniel, J. (n.d.). Alice Swimming with Mouse [İllüstrasyon]. Arthur.io. Erişim tarihi: 12 Ocak 2025, <https://arthur.io/art/john-tenniel/alice-swimming-with-mouse>

Görsel 6: Carroll, L. (2021). Önsöz (Resimler: S. Dalí). *Alice harikalar diyarında* (1. bs., s. 4). Bilgi Yayınevi.

Görsel 7: Dalí, S. (1977). Alice Harikalar Diyarında [Bronz heykel]. Artsy. Erişim tarihi: 12 Ocak 2025, <https://www.artsy.net/artwork/salvador-Dali-alice-in-wonderland-77>

Görsel 8: Carroll, L. (2021). 8. Bölüm: Kraliçenin Kroket Sahası (Resimler: S. Dalí). *Alice harikalar diyarında* (1. bs., s. 77). Bilgi Yayınevi.

Görsel 9: Carroll, L. (2021). 2. Bölüm: Gözyaşı Göleti (Resimler: S. Dalí). *Alice harikalar diyarında* (1. bs., s. 21). Bilgi Yayınevi.

Görsel 10: Carroll, L. (2021). 5. Bölüm: Tırtılın Öğüdü (Resimler: S. Dalí). *Alice harikalar diyarında* (1. bs., s. 48). Bilgi Yayınevi.

Görsel 11: Tenniel, J. (1865). Down the Rabbit-Hole [İllüstrasyon]. In L. Carroll, Alice's Adventures in Wonderland (s. 2). Wikimedia Commons. Erişim tarihi: 13 Ocak 2025, https://commons.m.wikimedia.org/wiki/File:De_Alice%27s_Abenteuer_im_Wunderl_and_Carroll_pic_02.jpg

Görsel 12: Carroll, L. (2021). 1. Bölüm: Tavşan Deliğinden Aşağı (Resimler: S. Dalí). *Alice harikalar diyarında* (1. bs., s. 13). Bilgi Yayınevi.

Görsel 13: Carroll, L. (2021). 4. Bölüm: Tavşan, Ulak Diye Ufak Kulak Gönderiyor (Resimler: S. Dalí). *Alice harikalar diyarında* (1. bs., s. 37). Bilgi Yayınevi.

Görsel 14: Carroll, L. (1864). Alice's Adventures Under Ground için İllüstrasyonlar. The Public Domain Review. Erişim tarihi: 12 Ocak 2025, <https://publicdomainreview.org/collection/carroll-illustrations-for-alice-underground/>

Görsel 15: Tenniel, J. (n.d.). Alice's Hand Grabbing at Rabbit [İllüstrasyon]. Alice-in-Wonderland.net. Erişim tarihi: 12 Ocak 2025, <https://www.alice-in-wonderland.net/resources/pictures/alices-adventures-in-wonderland/>

Görsel 16: Dalí, S. (1931). Belleğin Azmi [Tablo]. Museum of Modern Art. Erişim tarihi: 13 Ocak 2025, <https://www.moma.org/audio/playlist/296/67>

Görsel 17: Carroll, L. (2021). 7. Bölüm: Delice Bir Çay Partisi (Resimler: S. Dalí). *Alice harikalar diyarında* (1. bs., s. 68). Bilgi Yayınevi.

Görsel 18: Carroll, L. (2021). 12. Bölüm: Alice'in Tanıklığı (Resimler: S. Dalí). *Alice harikalar diyarında* (1. bs., s. 119). Bilgi Yayınevi.

Görsel 19: Tenniel, J. (n.d.). You're Nothing but a Pack of Cards [İllüstrasyon]. Alice-in-Wonderland.net. Erişim tarihi: 13 Ocak 2025, <https://www.alice-in-wonderland.net/resources/pictures/alices-adventures-in-wonderland/>